

*Bartłomiej Jabrzyk, analityk FOR
Warszawa, dnia 4 czerwca 2024 r.*

Komunikat FOR 16/2024: Wybory 4 czerwca 1989 roku – początek 35 lat wolnościowych przemian

- 4 i 18 czerwca 1989 roku odbyły się w Polsce częściowo wolne wybory do Sejmu i w pełni wolne do odtworzonego Senatu. W następstwie tych wyborów wprowadzono demokratyczny system polityczny i zapoczątkowano na przełomie 1989 i 1990 roku zdecydowane reformy gospodarki, obejmujące stabilizację i zmiany wolnorynkowe. Polska była pierwszym krajem socjalistycznym który rozpoczął odchodzenie od narzuconego i złego systemu.
- Po 45 latach socjalizmu sytuacja gospodarcza naszego kraju była wyjątkowo zła nawet na tle innych krajów socjalistycznych. Polska była jednym z najbiedniejszych krajów Europy, biedniejszym od niektórych krajów Afryki. W latach osiemdziesiątych otrzymywaliśmy pomoc humanitarną z zachodniej Europy.
- Dzięki stabilizacji gospodarki i jej wolnorynkowym przemianom Polska od 35 lat zmniejsza dystans dzielący ją od Zachodu. W 1989 roku polski PKB na mieszkańca wynosił zaledwie 37% średniej OECD, w 2022 roku było to już 81% średniej.
- Przeszłe sukcesy nie dają jednak gwarancji, że rozwój będzie trwał dalej. Aby dalej zmniejszać dystans do Zachodu, Polska potrzebuje dokończenia wolnościowych reform gospodarki, których nie realizowano w ciągu ostatnich 8 lat.

Droga do wyborów

U schyłku lat osiemdziesiątych sytuacja gospodarcza PRL była wyjątkowo zła, nawet na tle innych krajów socjalistycznych. Skumulowany wzrost PKB w latach 1979–1989 wyniósł zaledwie 1,1%, a polskie państwo było zadłużone za granicą na kwotę ok. 46 mld dolarów (równowartość ok. 70% PKB). W latach 1987–1988 PZPR i rząd Messnera próbowały ratować władzę, przeprowadzając reformy gospodarcze. Co oczywiste, reformy te nie mogły zakończyć się powodzeniem, gdyż zakładały utrzymanie socjalistycznego dogmatu, jakim była dominacja własności państwowej w gospodarce. Wzrost cen stał się zapalnikiem kolejnej fali strajków, a społeczeństwo domagało się ponownej legalizacji „Solidarności”. Kierownictwo PZPR podjęło rozmowy ze stroną solidarnościową, w tym z Lechem Wałęsą. Późniejszy rząd Mieczysława Rakowskiego, partyjnego liberała, zezwolił na prowadzenie prywatnej działalności gospodarczej (tzw. ustawa Wilczka). Był to ważny, ale niewystarczający krok do kapitalizmu – przytłaczającą większość gospodarki miały dalej stanowić niewydolne państwowe przedsiębiorstwa.

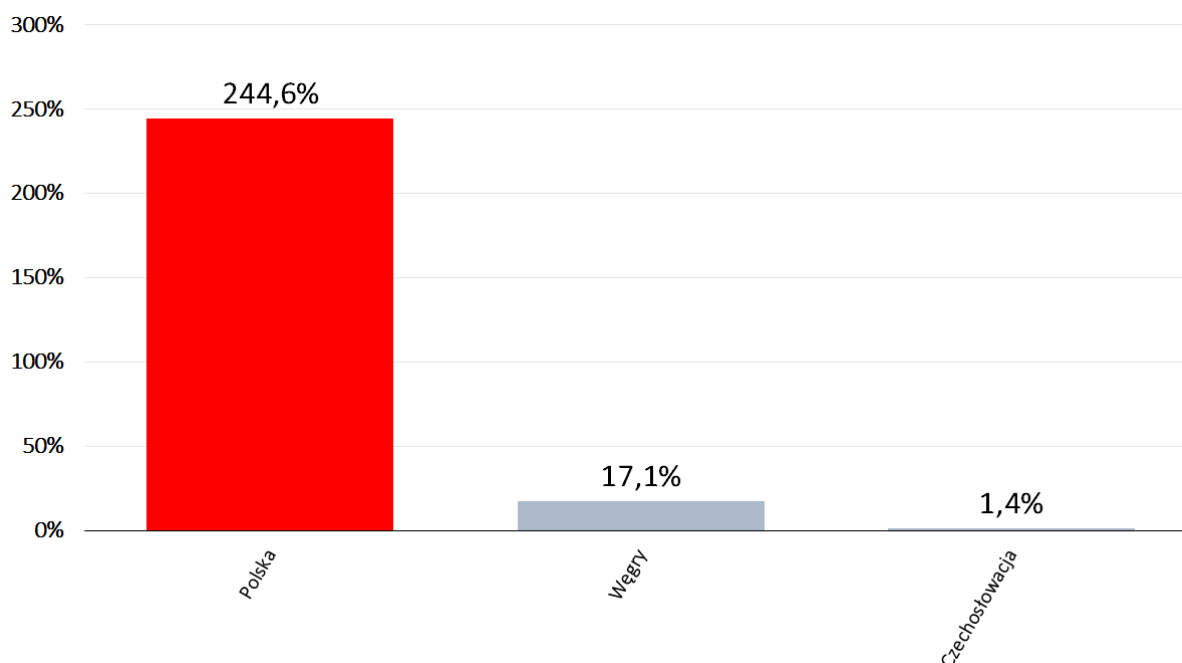
Władze postanowiły podjąć szeroki dialog z opozycją demokratyczną. 6 lutego 1989 roku rozpoczęły się rozmowy Okrągłego Stołu. Wybory 4 czerwca 1989 roku odbyły się na mocy jego porozumień – 299 (65%) mandatów w Sejmie było zagwarantowane kandydatom z PZPR i jego satelitów, a 161 (35%) miało być obsadzone w drodze wolnego głosowania, wybory do odtworzonego Senatu miały być całkowicie wolne.

Ostatecznie, po przeprowadzeniu dwóch tur głosowania (4 i 18 czerwca) „Solidarność” odniosła przytłaczające zwycięstwo. Wszystkie mandaty w wolnych wyborach do Sejmu i 99 ze 100 mandatów w Senacie obsadzili przedstawiciele demokratycznej opozycji. Po krótkiej próbie utworzenia rządu gen. Kiszczaka przez PZPR i partie satelickie powstał pierwszy niekomunistyczny rząd w kraju bloku wschodniego po II wojnie światowej – rząd Tadeusza Mazowieckiego. Reformy społeczne, gospodarcze i polityczne podjęte przez ten gabinet otworzyły przed Polską drogę do wolności i szybkiego nadrabiania straconych 45 lat w efekcie zaprowadzenia socjalizmu.

Sytuacja gospodarcza po PRL

Polska Rzeczpospolita Ludowa zostawiła po sobie zrujnowaną gospodarkę. Polska w 1989 roku znajdowała się w najgorszej sytuacji ze wszystkich krajów socjalistycznych. Oprócz dramatycznie niskiego poziomu PKB na mieszkańca problemami były wysoki dług zagraniczny i hiperinflacja.

Wykres 1. Inflacja w 1989 roku

Źródło: World Bank

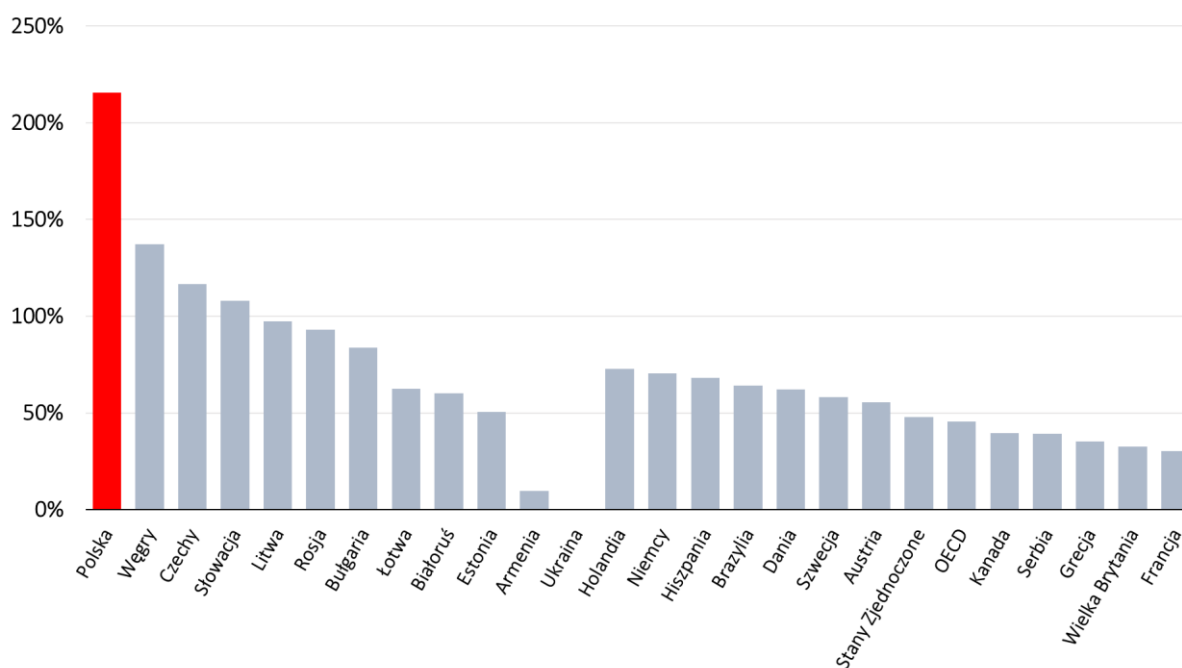
W 1990 roku Polska miała niższy PKB na mieszkańca mierzony parytetem siły nabywczej od **wszystkich krajów europejskich** z wyjątkiem Białorusi, Albanii i Rumunii oraz m.in. od:¹

- Urugwaju;
- Surinamu;
- Brazylii;
- Algierii;
- Iranu;
- Meksyku;
- Turcji;
- Meksyku;
- Wenezueli;
- Gabonu.

Do 2021 roku Polska wyprzedziła te kraje oraz m.in.:

- Węgry;
- Portugalie;
- Grecję;
- Łotwę;
- Słowację;
- Bułgarię;
- Argentynę;
- Ukrainę;
- Rosję.

Wykres 2. Procentowy wzrost realnego PKB na mieszkańca w latach 1989–2020

Źródło: Maddison Project Database 2023 i World Bank

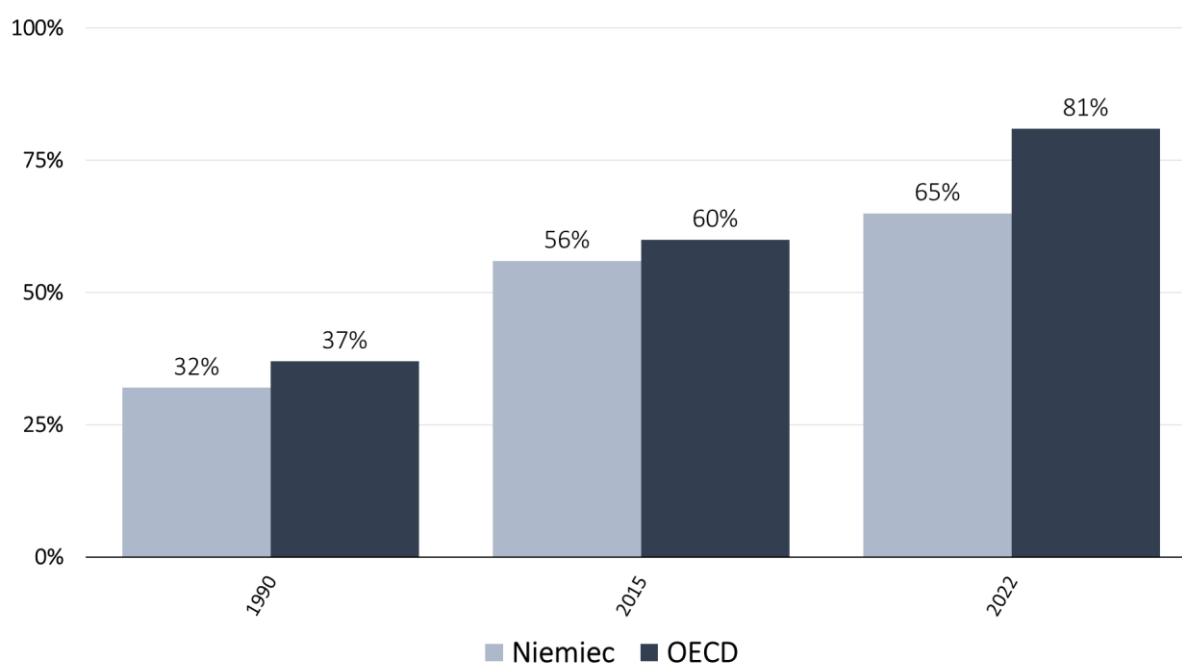
¹ World Bank.

Nadrabianie dystansu

Od 1989 roku Polska cały czas znajduje się na ścieżce wzrostu. Szybkie reformy rządu Mazowieckiego pozwoliły później na najszybszy wzrost ze wszystkich krajów posocjalistycznych. Warto zwrócić uwagę, że spadek PKB i kryzys, jaki wystąpił w Polsce w początkowym okresie transformacji (tzw. transformacyjna recesja), nie był ani głębszy, ani dłuższy niż w innych krajach bloku wschodniego, a Polska była pierwszym krajem posocjalistycznym, którego gospodarka zaczęła się rozwijać.

Plan Balcerowicza bywa krytykowany za wysokie „koszty społeczne”. Jest to klasyczny przykład pomylecia skutku z przyczyną. Kryzys nie był spowodowany wprowadzaniem reform rynkowych – to reformy były odpowiedzią na kryzys spowodowany niewydolnością systemu socjalistycznego, odpowiedzią udaną, bo inflacja została szybko opanowana, a gospodarka wkrótce wkroczyła na ścieżkę wzrostu.

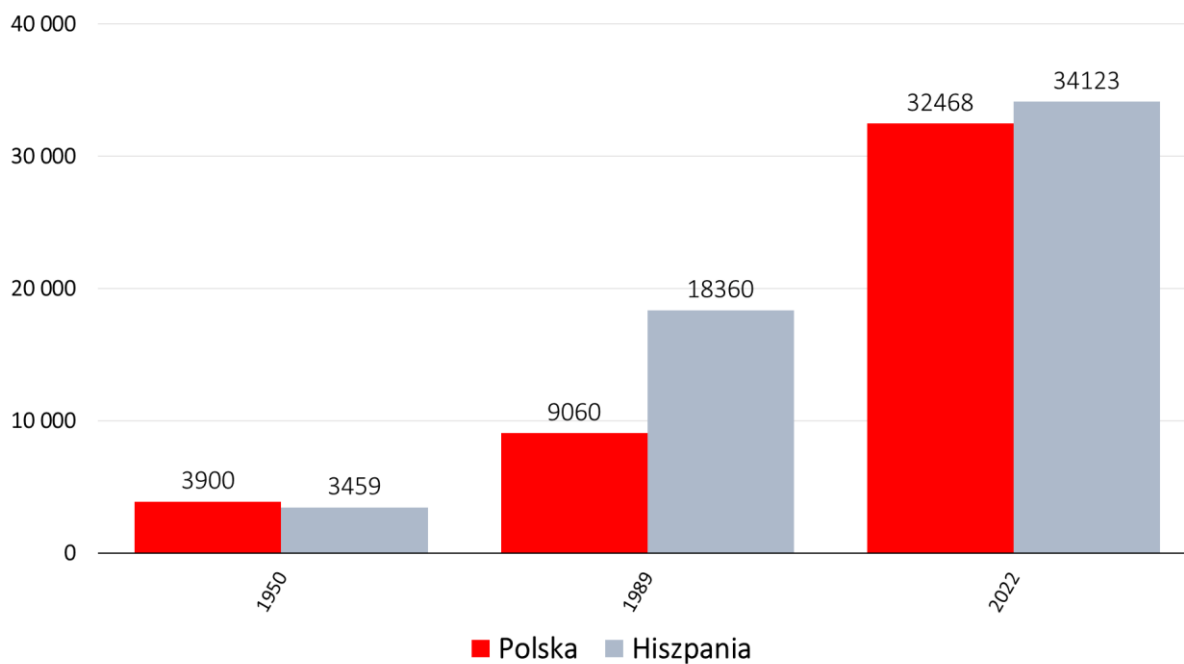
Wykres 3. PKB na mieszkańca według parytetu siły nabywczej Polski jako procent Niemiec i OECD

Źródło: OECD

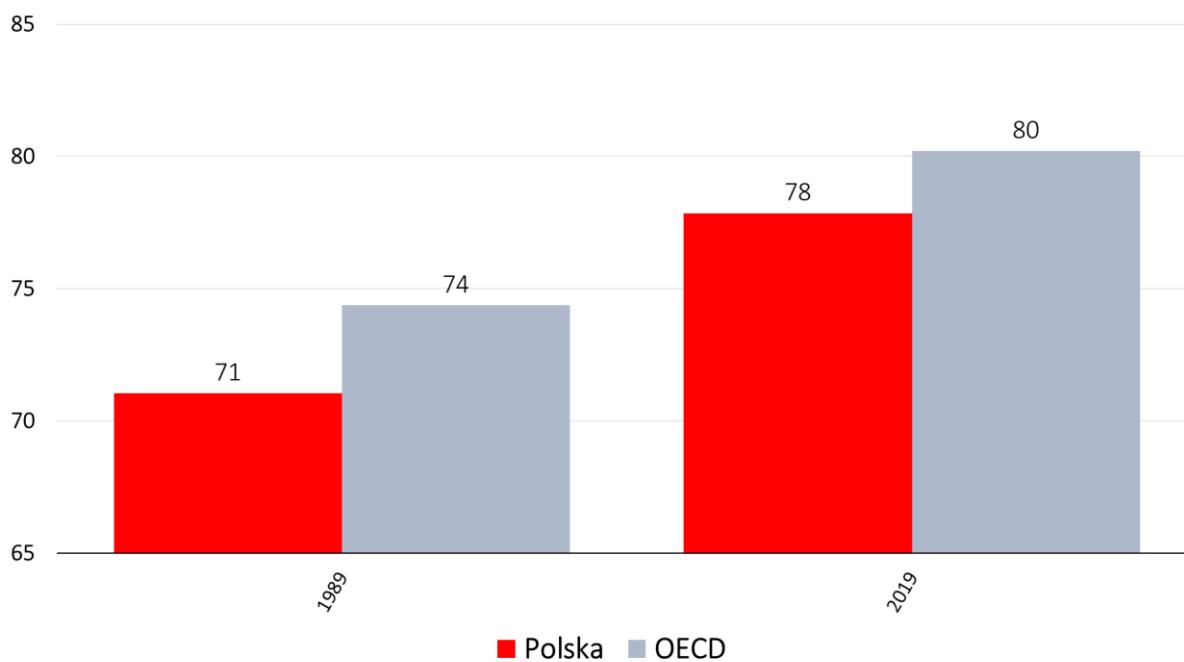
Transformacja przyniosła nie tylko szybki rozwój gospodarki. Poza oczywistymi korzyściami, takimi jak nieporównywalnie większa wolność osobista, możliwość swobodnego poruszania się poza granicami kraju itd., obserwujemy m.in. wzrost długości życia, spadek śmiertelności niemowląt, spadek emisji CO₂ i zanieczyszczeń oraz poprawę wielu innych wskaźników mających wpływ na naszą jakość życia.

Wykres 4. PKB na mieszkańca Polski i Hiszpanii w dolarach z 2011 roku w 1950, 1989 i 2022 roku

Źródło: Maddison Project Database 2023

Wykres 5. Przeciętna oczekiwana długość życia w latach

Źródło: World Bank

Przyszłość

Wzrost zamożności, jaki obserwujemy w ostatnich 35 latach, nie jest dany na zawsze. Może skończyć się, jeśli będzie kontynuowana zła polityka gospodarcza. Przez ostatnich 8 lat rządy PiS odwracały reformy, dzięki którym osiągnęliśmy ten bezprecedensowy w naszej historii sukces. Tak jak 35 lat temu społeczeństwo powinno domagać się od rządzących odpowiedzialnej polityki opartej na rozwiązaniach, które pozwoliły polskiej gospodarce osiągnąć szybki rozwój: odchodzenia od własności państwowej w gospodarce, rozsądnej polityki fiskalnej, powiększania zakresu wolności gospodarczej, zwiększania praworządności i likwidacji barier handlowych z zagranicą.

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wytężonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn możesz się skontaktować z:

Kinga Królik - członkini zarządu, kierownik administracyjno-finansowy FOR

tel. 691 908 904

e-mail: kinga.krolik@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność – obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

KONTAKT DO AUTORA

Bartłomiej Jabrzyk

Analityk FOR

e-mail: bartlomiej.jabrzyk@for.org.pl

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR

ul. Ignacego Krasickiego 9A

02-628 Warszawa

tel. 22 628 85 11

e-mail: info@for.org.pl

www.for.org.pl